

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ФОРСАЙТ-ДОСЛІДЖЕННЯ: ПУТІВНИК (ІІІ квартал 2025 року)*

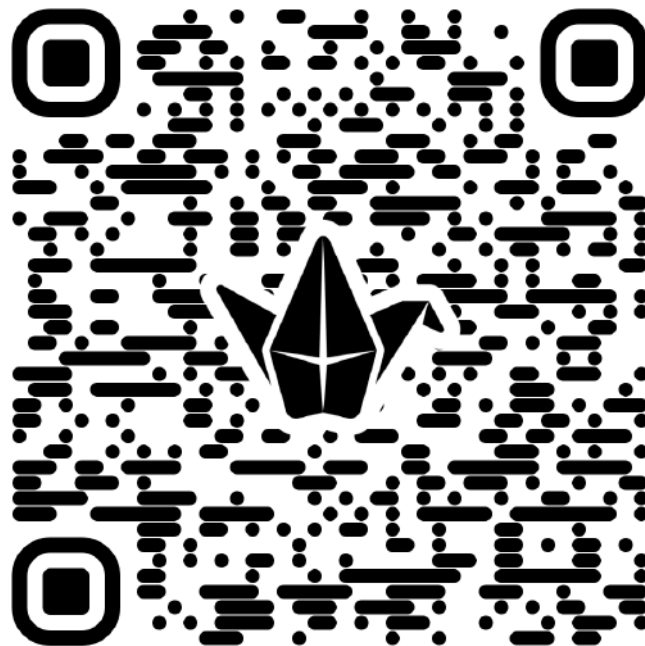
Форсайт – це інструмент системного осмислення майбутнього, який дозволяє виявляти тенденції та тренди, прогнозувати їх вплив на суспільні відносини. Цей Путівник спрямований на підвищення прогностичних спроможностей органів державної влади України.

Путівник містить інформацію щодо актуальних питань, на яких зосереджена увага закордонних й українських дослідницьких форсайт-установ та організацій, і висвітлює результати аналізу ключових тенденцій, викликів і політичних рішень, з якими, ймовірно, зіткнуться Україна та світ у майбутньому.

У цьому випуску Путівника наведено огляди досліджень, опублікованих Організацією економічного співробітництва та розвитку, а також Європейською системою аналізу стратегій та політики у III кварталі 2025 року, які висвітлюють питання геополітичної ситуації у світі, змін в економіці, соціальній політиці, міграції, глобальній співпраці, розвитку ЄС тощо.

Для ознайомлення з Путівником перейдіть за посиланням:

<https://padlet.com/rservvru/2025-jv8dkc2w0y3vq2d9>

ЗМІСТ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)	4
ОЕСР: Перспективи зайнятості 2025	4
Посилення соціального захисту задля сталого економічного розвитку	6
Сільськогосподарський прогноз ОЕСР–ФАО на 2025–2034 роки	8
Економічний огляд ОЕСР 2025 року: Європейський Союз та євროзона	10
Фондові ринки для підприємств, що розвиваються	12
II. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	13
Про становище Союзу – 2025.....	13
Майбутнє аграрного та харчового сектору: стратегія стійкого розвитку	15
III. АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ЄВРОПИ ТА СВІТУ	17
Чи правий Драгі? Планування подальших кроків	17

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)

ОЕСР: Перспективи зайнятості 2025¹

Видавець: ОЕСР.

Сфери: економіка, зайнятість, економічне зростання.

Ключові слова: політика у сфері зайнятості, перспективи зайнятості, старіння населення, демографічний виклик для Європи, демографічні зміни, стратегія розвитку робочої сили, економічне зростання.

Звіт ОЕСР «Перспективи зайнятості 2025» представляє всебічний аналіз сучасних ринків праці в державах-членах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), поєднуючи оцінку поточних тенденцій із довгостроковими демографічними викликами. Попри уповільнення економічного зростання, рівень зайнятості та економічної активності населення досяг рекордних показників, а безробіття залишається на історично низькому рівні. Водночас темпи створення нових робочих місць поступово сповільнюються, кадровий дефіцит зберігається, а відновлення реальних заробітних плат відбувається нерівномірно: у половині держав їхній рівень досі не повернувся до показників початку 2021 року. Позитивним чинником стало зростання мінімальної заробітної плати, що дало змогу захистити найуразливіші категорії працівників. Проте ризики нових інфляційних хвиль, геополітична нестабільність і посилення торговельних бар'єрів можуть поставити під загрозу досягнутий прогрес.

Найбільшим структурним викликом визначено демографічні зміни. Старіння населення й падіння народжуваності призвели до зменшення чисельності працездатного населення і зростання коефіцієнта демографічного навантаження. До 2060 року співвідношення людей віком 65+ до працездатних сягне 52 %, а в окремих державах перевищить 70 %. Це означатиме серйозне уповільнення приросту внутрішнього валового продукту (далі – ВВП) на душу населення – прогнозується падіння темпів приблизно на 40 % порівняно з попередніми десятиліттями. Економіки фактично переходять від проблеми браку робочих місць до браку самих працівників.

У звіті наголошується, що значна частина цього негативного впливу може бути пом'якшена через залучення невикористаних трудових резервів. Ідеться про жінок, молодь, мігрантів і людей старшого віку, які зберігають добрий стан здоров'я. Скорочення гендерного розриву дозволило б компенсувати приблизно половину очікуваного падіння темпів економічного зростання, а активніше залучення мігрантів до ринку праці стало б потужним імпульсом для економіки. Працівники старшого віку розглядаються як важливий ресурс: продовження їхнього трудового життя за умови доброго здоров'я та належних умов праці

¹ OECD Employment Outlook 2025. URL: <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/document/oecd-employment-outlook-2025>

дасть змогу зменшити навантаження на молодші покоління. Для цього необхідні не лише пенсійні реформи, а й подолання ейджизму, розвиток безперервного навчання, адаптація робочих місць і підтримка мобільності. Інтергенераційна (між поколіннями) справедливість вимагає рівнішого розподілу доходів і активів, адже наразі вони переважно акумульовані у старших вікових групах.

Окремо наголошується на ролі штучного інтелекту (далі – ШІ). Його застосування здатне підвищити продуктивність, подовжити трудове життя, зробити робочі місця безпечнішими й доступнішими, зокрема для людей з інвалідністю та працівників старшого віку. ШІ може сприяти зменшенню фізичних навантажень, зміцненню психічного здоров'я та розширенню можливостей для інклюзії. Водночас масштаб і характер цього впливу визначатимуться політиками, спрямованими на забезпечення справедливого розподілу вигод від автоматизації та запобігання поглибленню нерівностей.

Звіт також наголошує, що процес старіння населення неминуче супроводжується зниженням мобільності працівників, що негативно позначається як на динаміці заробітних плат, так і на загальній продуктивності економіки. Особливо різке падіння цього показника спостерігається з віком, коли можливості для зміни місця роботи чи професії істотно обмежуються. Саме тому надзвичайно важливим є створення ефективних механізмів підтримки мобільності, зокрема через доступні програми перекваліфікації, системи страхування заробітку на період пошуку роботи, розвиток служб зайнятості та спеціально адаптовані заходи для працівників середнього і старшого віку. Безперервне навчання, розвиток навичок упродовж усього трудового життя, а також формування гнучких, дружніх до віку умов праці розглядаються як ключові передумови збереження конкурентоспроможності економік ОЕСР у довгостроковій перспективі.

Загальний висновок звіту ОЕСР «Перспективи зайнятості 2025» полягає в тому, що держави-члени ОЕСР стоять на порозі нового демографічного етапу, який докорінно змінює баланс ринку праці та перспективи економічного розвитку. Якщо не вжити рішучих і комплексних заходів, уповільнення економічного зростання та надмірний фінансовий тягар утримання старших поколінь стануть неминучою реальністю. Вихід полягає у всеосяжній стратегії, що має поєднати активізацію трудових ресурсів, розширення можливостей для жінок, молоді та мігрантів, підвищення зайнятості літніх працівників у доброму здоров'ї, інвестиції в навички та освіту протягом усього життя, підтримку мобільності й відповідальне впровадження цифрових технологій. Лише такий комплексний підхід дозволить уникнути різкого падіння рівня добробуту, забезпечити стійке економічне зростання та справедливий розподіл його результатів між поколіннями, зберігаючи водночас соціальну згуртованість і довіру у суспільстві.

Посилення соціального захисту задля сталого економічного розвитку²

Видавець: ОЕСР.

Сфери: соціальний захист, економічна безпека, ринок праці та зайнятість, демографічні зміни та старіння населення, цифровізація, державна політика та суспільні очікування, ефективність та доступність державних послуг.

Ключові слова: соціальний захист, економічні ризики, штучний інтелект (ШІ), старіння населення, продуктивність праці, перекваліфікація працівників, доступ до освіти, рівність можливостей, безпека даних, прозорість процесів, бюрократичні бар'єри, довіра до уряду, державні інвестиції, економічне зростання, геополітичні ризики.

Оприлюднений ОЕСР звіт «Посилення соціального захисту задля сталого економічного розвитку» підсумовує результати четвертої хвилі опитування *Risks that Matter 2024* (Ризики, що мають значення 2024), проведеного наприкінці 2024 року серед понад 27 тисяч респондентів у 27 державах-членах Організації економічного співробітництва та розвитку. Його висновки засвідчують, що системи соціального захисту залишаються ключовою опорою не лише для пом'якшення соціально-економічних ризиків, але й для забезпечення довгострокового економічного зростання.

Дані демонструють, що громадяни найбільше стурбовані геополітичними загрозами, фінансовою безпекою та станом здоров'я – як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Значна частина опитаних наголошує на проблемах із доступом до якісної медичної допомоги та послуг довгострокового догляду, особливо в умовах старіння населення. Понад дві третини респондентів вважають, що уряди повинні активніше дбати про економічну безпеку домогосподарств, незалежно від рівня доходу чи віку.

На суспільні очікування значно впливають дві мегатенденції – технологічні зміни та демографічне старіння. Цифровізація та штучний інтелект створюють нові можливості для підвищення продуктивності, покращення балансу між роботою і приватним життям, а також безпеки на робочому місці. Водночас багато людей побоюються втрати роботи чи невідповідності власних умінь новим вимогам. Тому понад 70 % опитаних підтримують державні інвестиції в перекваліфікацію дорослих працівників і розширення доступу молоді до вищої та професійної освіти.

Скорочення частки працездатного населення зумовлює підтримку заходів, спрямованих на залучення більшої кількості жінок та представників недостатньо інтегрованих груп до ринку праці, ширше використання технологій для підвищення ефективності виробництва та стимулювання переходу від неповної до повної зайнятості. Натомість політика з підвищення народжуваності отримує

² OECD (2025). More Effective Social Protection for Stronger Economic Growth: Main Findings from the 2024 OECD Risks that Matter Survey. URL: https://www.oecd.org/en/publications/more-effective-social-protection-for-stronger-economic-growth_3947946a-en.html

менше суспільної підтримки; основними бар'єрами для народження дітей респонденти називають фінансову нестабільність і складні житлові умови.

Важливим сигналом є і ставлення до цифровізації державних послуг. Хоча приблизно половина респондентів активно користується онлайн-інструментами для доступу до соціальних програм і вважають їх зручними, значна частина населення віддає перевагу паперовим заявам чи особистому спілкуванню з посадовцями. Використання штучного інтелекту в управлінні системою соціального захисту розглядається як потенційно ефективний інструмент, однак воно супроводжується значними занепокоєннями щодо прозорості процесів та захисту персональних даних. Лише 40 % опитаних вважають застосування ШІ корисним для користувачів, а рівень довіри до держав у сфері збереження даних є ще нижчим.

Отже, результати звіту засвідчують: попри обмеженість бюджетних ресурсів і зниження готовності громадян сплачувати більше за соціальні програми, суспільство очікує від урядів рішучих і послідовних кроків для підвищення ефективності системи соціального захисту. Вирішальне значення матимуть оптимізація процедур, поєднання цифрових технологій із належною людською підтримкою, інвестиції в розвиток умінь, а також заходи для пом'якшення наслідків демографічного старіння. Усе це постає ключовою передумовою економічної безпеки та стійкого економічного зростання в майбутньому.

Сільськогосподарський прогноз ОЕСР–ФАО на 2025–2034 роки ³

Видавець: ОЕСР, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Сфери: глобальна економіка, публічне управління, сільське господарство біорізноманіття, зміна клімату, промисловість.

Ключові слова: сільське господарство, харчова промисловість, сільськогосподарські товари, сільськогосподарський огляд.

Сільськогосподарський прогноз на 2025–2034 роки, підготовлений ОЕСР спільно з Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), містить аналіз стратегічних напрямів розвитку світового сільського господарства з урахуванням економічних, політичних та екологічних викликів. У документі наведено оцінку майбутніх тенденцій на ринках сільськогосподарських та рибних товарів на національному, регіональному та глобальному рівнях.

Відповідно до прогнозу з метою задоволення зростаючого попиту світове виробництво сільськогосподарської та рибної продукції зросте на 14 % упродовж наступного десятиліття (до 2034 року), особливо у країнах із середнім рівнем доходу, що відображає структурні трансформації, зумовлені поступовим впровадженням інноваційних технологій, інвестиціями у виробничий капітал, а також інтенсивнішим використанням добрив, кормів та інших ресурсів. Зазначені країни, а також країни Латинської Америки та Карибського басейну забезпечать до 83 % від загального приросту виробництва сільськогосподарської продукції у світі.

Крім того, прогнозується зростання обсягів торгівлі між регіонами-експортерами та регіонами-імпортерами у зв'язку з дедалі більшою географічною дивергенцією виробництва та споживання. Це підкреслює критичне значення міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами для забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Регіони-експортери, зокрема Латинська Америка, Північна Америка, Європа та Центральна Азія, ймовірно, збільшать свій експортний профіцит. Натомість регіони зі значним приростом населення та збільшенням кількості населення середнього класу, такі як Південна і Південно-Східна Азія, а також країни Субсахарської Африки, посилюватимуть імпорт. Зокрема, у Субсахарській Африці імпорт основних продуктів харчування, як очікується, зросте на 55 % до 2034 року.

Прогноз ОЕСР та ФАО також передбачає зниження середніх річних цін на сільськогосподарські товари у середньостроковій перспективі, що зумовлено постійним зростанням продуктивності та зниженням виробничих витрат. За цих умов система торгівлі, заснована на чітких правилах, зберігає вирішальне значення для забезпечення глобальної продовольчої безпеки та підтримки добробуту сільських територій. У звіті також наголошується, що динаміка фактичних цін і надалі залежатиме від волатильності, спричиненої кліматичними

³ OECD-FAO Agricultural Outlook 2025-2034. URL:

<https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/FAO%20Outlook%202034.pdf>

змiнами, порушеннями у глобальних ланцюгах постачання та впливом геополітичних факторів.

Прогнозоване зниження реальних цін на аграрну продукцію створює особливі ризики і для України як ключового експортера. У разі зниження світових цін українські виробники, які стикаються з підвищеними логістичними витратами через часткове блокування морських портів та пошкодження транспортної інфраструктури, ризикують втратити конкурентні позиції на зовнішніх ринках. У такій ситуації Україна змушена обирати між активним інвестуванням у технологічні інновації для підвищення продуктивності та забезпечення сталого розвитку, або ризиком поступової втрати ринкової частки, що вже спостерігається на практиці.

Економічний огляд ОЕСР 2025 року: Європейський Союз та єврозона⁴

Видавець: ОЕСР.

Сфери: глобальна економіка, політика, публічне управління.

Ключові слова: економічна політика ЄС, єврозона, фіскальна політика, управління, публічне управління, невизначеність, прогнозування.

В огляді представлено результати аналізу економічного стану Європейського Союзу (далі – ЄС) та єврозони, окреслено основні економічні тенденції і виклики, що постають перед регіоном, а також розглянуто можливі шляхи їх подолання.

Зазначається, що агресивна війна Росії проти України, а також зростання торговельної напруги й надалі уповільнюють розвиток європейської економіки. Попри вжиті заходи у відповідь на зовнішні потрясіння, найближчі короткострокові економічні перспективи «затуманені підвищеною невизначеністю». До внутрішніх викликів, які посилюють тиск на економічну стабільність ЄС, належать старіння населення, трудова міграція в межах Союзу, складна регуляторна політика та високі ціни на енергоносії.

Автори підкреслюють, що для ефективної протидії цим викликам монетарна політика має залишатися виваженою та обережною. Водночас необхідно мінімізувати ризики для макрофінансової стабільності, зокрема у сферах нерухомості та будівництва, шляхом використання наявних макропруденційних інструментів* і посилення нагляду за небанківськими фінансовими установами, включно з тими, що здійснюють операції з криптовалютами. Фіскальна політика своєю чергою повинна враховувати додаткові витрати, спричинені старінням населення, та водночас забезпечувати середньострокову стійкість державних бюджетів в умовах зростання потреб у фінансуванні оборонного сектору.

Окремо наголошується на необхідності перегляду бюджетних пріоритетів і перерозподілу ресурсів, зокрема у сферах політики згуртованості та спільної сільськогосподарської політики.

У сфері енергетики прогнозується, що подальша інтеграція ринку електроенергії сприятиме зниженню цін і підвищенню конкурентоспроможності. Досягти цього можна шляхом розвитку транскордонних з'єднань, зменшення податкового навантаження на електроенергію та посиленню ринкової конкуренції.

Для підвищення продуктивності в ЄС необхідне подальше поглиблення інтеграції Єдиного ринку та зменшення регуляторних бар'єрів. У звіті наголошується, що регуляторний тягар залишається надмірним, а нормативні акти ЄС не завжди супроводжуються належним аналізом їхніх витрат і вигод.

⁴ OECD Economic Surveys: European Union and Euro Area 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-european-union-and-euro-area-2025_5ec8dcc2-en.html

* Макропруденційна політика спрямована на усунення чи обмеження системних ризиків, щоб запобігти кризам або зменшити втрати від них.

Численні бар'єри для виходу на ринок та здійснення професійної діяльності визнаються невиправданими й надмірними. Крім того, різноманітність національних корпоративних законодавств створює додаткові операційні витрати для бізнесу та обмежує конкуренцію.

Серед рекомендованих заходів – проведення систематичного аналізу витрат і вигод для всіх регуляторних ініціатив ЄС, удосконалення механізмів взаємного визнання професійних кваліфікацій та скасування непропорційних обмежень у сфері професійних послуг. На думку авторів, це сприятиме спрощенню доступу кваліфікованих працівників до ринку праці.

У контексті останніх змін в українському законодавстві цікавою видається пропозиція створити спільний Європейський кодекс комерційного права (так званий «28-й режим»), що охоплював би питання реєстрації бізнесу та процедур банкрутства, усуваючи проблеми різного правового регулювання компаній у державах-членах ЄС.

Фондові ринки для підприємств, що розвиваються⁵

Видавець: ОЕСР.

Сфери: глобальна економіка, фондові ринки, публічне управління.

Ключові слова: економічна політика, фондові ринки, капітал, підприємство, малий та середній бізнес, публічне управління.

Цей звіт ОЕСР є частиною серії досліджень, спрямованих на аналіз функціонування ринків капіталу та підтримку політичних дискусій щодо того, як вони можуть ефективніше спрямовувати заощадження домогосподарств у продуктивні інвестиції в реальний сектор економіки.

У звіті здійснено глобальний аналіз ринків акціонерного капіталу, призначених для підприємств, що розвиваються (малих і середніх підприємств)*, які вже подолали стадію стартапу та продовжують розширюватися. Основна мета цих ринків полягає у сприянні подоланню дефіциту фінансування, що виникає через обмежену фінансову історію, нестабільні грошові потоки та відсутність належного забезпечення для отримання банківських кредитів.

Дослідження ґрунтується на новому наборі даних, створеному ОЕСР, який охоплює 59 юрисдикцій, а також на відповідях регуляторів із 30 країн. Хоча дослідження не претендує на всеохопність, воно надає репрезентативну картину ключових тенденцій. За даними на кінець 2023 року, на фондових ринках 59 юрисдикцій було розміщено понад 16 000 підприємств, що демонструють динамічне зростання, – це майже третина всіх публічно зареєстрованих компаній у світі. Водночас понад половина таких компаній і близько 80 % їхньої ринкової капіталізації зосереджені в Азії; зокрема, у Китаї розміщено понад 2 000 компаній. У 2019–2023 роках на цих ринках відбулося понад 4 000 первинних публічних розміщень акцій (ІРО). Водночас у більш ніж половині проаналізованих юрисдикцій кількість ІРО на ринках зростання утримувалася вище показників основних ринків.

Фондові ринки для зростання зазвичай характеризуються спрощеними вимогами до лістингу та розкриття інформації, а також більш гнучкими підходами до корпоративного управління. Це дозволяє компаніям швидше та ефективніше залучати капітал. Як правило, вимоги до мінімального капіталу, фінансових показників та аудиторських звітів на цих ринках є менш суворими.

У звіті наголошується на необхідності комплексних політичних підходів для підвищення привабливості ринків зростання для інвесторів і створення стимулів для переходу компаній до основних ринків. Йдеться, зокрема, про адаптацію регуляторних актів, запровадження фінансових стимулів та вдосконалення механізмів економічної інженерії. Такі заходи є важливими для забезпечення динаміки та стійкості ринків зростання у глобальному вимірі.

* Хоча визначення термінів «ринки зростання» та «компанії зростання» можуть відрізнятися залежно від країни та регіону, цей звіт зосереджений на ринках акцій, що обслуговують малий та середній бізнес (МСП) та компанії на стадії зростання, які зазвичай мають гнучкіші вимоги до входу, ніж основні ринки. Компанії, що розвиваються, визначаються як ті, що котируються на цих спеціалізованих ринках.

⁵ 12. OECD (2025), Equity Markets for Growth Companies. URL: https://www.oecd.org/en/publications/equity-markets-for-growth-companies_bbffd4f7-en.html

II. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Про становище Союзу – 2025⁶

Видавець: Європейська Комісія.

Сфери: геополітика та безпека, європейська інтеграція та розширення, економіка та промисловість, зелена трансформація та енергетика, цифрова та інноваційна сфера, соціальна політика та цінності.

Ключові слова: війна Росії проти України, трансатлантичне партнерство, оборонні спроможності, майбутнє України в ЄС, солідарність держав-членів, модернізація промислової бази, глобальна конкурентоспроможність, відновлювана енергетика, цифрові технології, рівність можливостей, верховенство права.

У своєму щорічному зверненні до Європейського Парламенту про становище Союзу Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн підкреслила, що наразі ЄС стоїть на історичному роздоріжжі, коли перед ним відкривається можливість зміцнити єдність, демократію та глобальний вплив, незважаючи на масштабні виклики. Особливу увагу було приділено війні Росії проти України, яка стала найбільшим випробуванням для Європи з часів Другої світової війни. Президентка наголосила, що майбутнє України нерозривно пов'язане з майбутнім ЄС, а її інтеграція є незворотним процесом.

У своїй промові Урсула фон дер Ляєн окреслила ключові здобутки останніх років. Вона нагадала про створення Європейського зеленого курсу як флагманської ініціативи, що зміцнює позиції ЄС у боротьбі зі змінами клімату. Відзначено прогрес у скороченні викидів, розвитку відновлюваної енергетики та посиленні енергетичної незалежності, особливо після відмови від російських енергоносіїв. Президентка підкреслила й успіхи у сфері цифрової економіки, інвестиції у високі технології та нові партнерства із ключовими країнами світу.

Окрема увага у виступі була приділена соціальним аспектам: створенню справедливих умов для регіонів під час усіх перетворень, рівності можливостей для жінок і чоловіків, захисту прав громадян та посиленню демократичних інститутів. Президентка підкреслила, що Європа має залишатися простором, де добробут і безпека гармонійно поєднуються зі свободою та верховенством права.

У зверненні також були порушені питання безпеки й оборони. Урсула фон дер Ляєн підкреслила, що Європейський Союз має системно зміцнювати власні оборонні спроможності, аби ефективно та своєчасно реагувати на нові виклики, водночас розвиваючи тісне трансатлантичне партнерство з НАТО. Вона відзначила важливість підвищення стійкості до гібридних атак, кіберзагроз і дезінформаційних кампаній, що можуть підірвати стабільність, демократичні інститути та довіру громадян.

⁶ State of the Union 2025. European Commission. URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/State-of-the-Union-2025-Multilingual-speech_0.pdf

Президентка, представляючи своє бачення майбутнього, окреслила стратегічні пріоритети розвитку Європейського Союзу. Серед них – завершення зеленої трансформації, модернізація промислової бази, всебічна підтримка малих і середніх підприємств, а також суттєве нарощування інвестицій в інновації, науку та освіту. Вона наголосила, що економіка ЄС має будуватися на засадах стійкості, активного впровадження цифрових технологій та розвитку потужного інноваційного потенціалу, поєднуючи сучасні рішення з традиційними промисловими галузями. На її переконання, саме такий підхід дозволить забезпечити сталий розвиток, відкрити нові можливості для громадян та зміцнити конкурентоспроможність Європи у глобальному вимірі. Урсула фон дер Ляєн приділила особливу увагу питанню розширення ЄС. Вона заявила, що приєднання України, Молдови та країн Західних Балкан є природним наступним кроком, який зміцнить весь континент. Однак цей процес вимагатиме глибоких внутрішніх реформ, підвищення ефективності європейських інституцій та справжньої солідарності між державами-членами.

Завершуючи промову, вона закликала європейців зберігати єдність, сміливість і рішучість. За її словами, Союз має залишатися спільнотою, яка послідовно відстоює свої цінності та захищає громадян, виступає рушійною силою демократичних змін у світі та водночас гарантує стабільність і добробут усередині Союзу. Європейський Союз, наголосила вона, покликаний не лише реагувати на сучасні виклики, а й активно формувати майбутнє – безпечне та справедливе, засноване на принципах свободи та верховенства права.

Майбутнє аграрного та харчового сектору: стратегія стійкого розвитку⁷

Видавець: Європейський Парламент.

Сфери: аграрна політика, сталий розвиток, біоекономіка, циркулярність, цифровізація, інновації, кліматична стійкість, продовольча безпека, Спільна аграрна політика ЄС, Європейський зелений курс.

Ключові слова: форсайт, аграрний сектор, харчовий сектор, стратегія стійкого розвитку, сценарії майбутнього, стале споживання, демографічні зміни, цифрові технології, геополітична нестабільність, імпортні залежності.

Форсайт-дослідження «Майбутнє аграрного та харчового сектору: стратегія стійкого розвитку», підготовлене Дослідницькою службою Європейського Парламенту, доповнює й уточнює бачення Європейської Комісії щодо майбутнього розвитку аграрного та харчового секторів, представлене у лютому 2025 року. Його головна мета – забезпечити довгострокову конкурентоспроможність і сталість сільського господарства, гарантувати доступність якісної їжі для всіх, а також створити справедливі умови життя й праці для фермерів та працівників. Бачення базується на чотирьох ключових напрямках: розвиток привабливого сектора з доступними продуктами; формування конкурентоспроможної та стійкої системи зі зменшеними стратегічними залежностями; впровадження підходу «Єдине здоров'я» з акцентом на продовольчу безпеку; забезпечення гідних умов життя у сільській місцевості завдяки інноваціям та гарантуванню безпечності харчових продуктів.

Для перевірки життєздатності цього бачення було застосовано метод форсайту «wind-tunnelling» (*метод форсайт-аналізу, що полягає в перевірці стратегічних тверджень чи політик на стійкість у різних сценаріях майбутнього, з метою виявлення їхніх сильних і слабких сторін та посилення життєздатності бачення*), у межах якого дванадцять ключових тверджень протестували в чотирьох сценаріях майбутнього до 2040 року, розроблених Об'єднаним дослідницьким центром Європейської Комісії: *Storms* (колапс багатосторонності, геополітична напруженість і дефіцит ресурсів), *Endgame* (пріоритет економічного зростання та дерегуляції за низького рівня захисту довкілля і прав людини), *Struggling synergies* (глобальна співпраця у сфері кліматичної політики на тлі зростання соціальних нерівностей) та *Opposing views* (домінування екологічно свідомого блоку з орієнтацією на сталість і рівність). Аналіз показав, що найстійкішими у всіх сценаріях є положення про виробництво альтернативних білків, зменшення стратегічних залежностей і цифровізацію, тоді як маркування харчів та розвиток функціональних сільських територій потребують додаткового посилення.

Під час парламентського семінару в березні 2025 року експерти відзначили, що запропоноване бачення є амбітним, проте йому бракує

⁷ Future-proofing the vision for agriculture and food. European Parliament. URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/Future-proofing-Agri_FINAL.pdf

конкретики щодо практичних кроків і необхідних компромісів між економічними, соціальними та екологічними цілями. Реалізація значною мірою залежатиме від політичних рішень держав-членів і розподілу бюджету Спільної аграрної політики (CAP). Водночас наголошувалося, що інновації мають працювати не лише на підвищення ринкової ефективності, а й на досягнення цілей суспільної значущості.

Дослідження детально аналізує ключові напрями розвитку: біоекономіку та циркулярність, посилення ролі фермерів у ланцюгах вартості, спрощення регулювання та автоматизацію, зменшення залежності від імпорту й розвиток виробництва біопестицидів, управління ризиками та підвищення кліматичної стійкості, виробництво альтернативних білків, скорочення викидів парникових газів, розвиток коротких ланцюгів постачання, прозоре маркування продуктів, підтримку життєздатності сільських територій і доступу до послуг, зменшення харчових відходів і стимулювання сталого споживання.

Звіт також підкреслює тісний зв'язок аграрної політики з Європейським зеленим курсом та Цілями сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй. У Спільній аграрній політиці на 2023–2027 роки визначено десять стратегічних завдань, серед яких – забезпечення справедливого доходу фермерів, підтримка конкурентоспроможності, протидія зміні клімату, охорона довкілля, оновлення поколінь і розвиток знань. У 2024–2025 роках Європейський Парламент підтримав запровадження соціальної умовності для одержувачів фінансування Спільної аграрної політики, а також схвалив зміни, що надали більшу гнучкість щодо виконання екологічних вимог. Водночас залишаються ризики, пов'язані зі старінням населення, відтоком людей із сіл, глобальною конкуренцією та нерівномірним розвитком цифрових технологій.

Результати форсайт-дослідження підтверджують, що у сценаріях, де пріоритетом є сталість і соціальна згуртованість (*Opposing views, Struggling synergies*), більшість тверджень виглядають цілком реалістичними. Натомість у сценарії *Endgame*, зорієнтованому на дерегуляцію й економічну вигоду, їхня життєздатність є значно нижчою. В умовах геополітичних конфліктів і дефіциту ресурсів (*Storms*) ймовірність реалізації залежатиме від конкретних обставин, зокрема від потреби у регіональній самозабезпеченості та розвитку локального виробництва з короткими ланцюгами постачання.

Загальний висновок дослідження полягає в тому, що для реалізації цього бачення необхідні більша узгодженість політик, передбачуване управління та системний підхід. Європейське сільське господарство стикається з низкою глобальних викликів – від зміни клімату та деградації довкілля до соціальних нерівностей, геополітичної нестабільності та залежності від імпорту. Для забезпечення його довгострокової стійкості потрібні інвестиції в дослідження й технології, розвиток цифрових рішень, зміцнення місцевого виробництва та фермерських кооперацій, підтримка споживачів і посилення політичної волі як на рівні ЄС, так і на національному рівні. Лише комплексний і водночас гнучкий підхід здатний зробити аграрно-харчовий сектор ЄС стійким до викликів часу та гарантувати продовольчу безпеку для майбутніх поколінь.

III. АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ЄВРОПИ ТА СВІТУ

Чи правий Драгі? Планування подальших кроків⁸

Видавець: Центр європейських досліджень імені Вільфріда Мартенса (Wilfried Martens Centre for European studies).

Сфери: європейська інноваційна стратегія, економічна політика, глобальна конкуренція.

Ключові слова: звіт Драгі, інноваційний розрив, штучний інтелект, інноваційно спрямована стратегія, інвестування, публічні видатки, співпраця держав членів ЄС.

Ця публікація Центру європейських досліджень імені Вільфріда Мартенса (офіційного аналітичного центру Європейської народної партії) продовжує критичний аналіз та дискусію в межах Європейського Союзу щодо так званого «Звіту Маріо Драгі», підготовленого на запит Європейської Комісії з метою зміцнення європейської конкурентоспроможності*.

У передмові Клаус Велле узагальнює основні положення звіту Маріо Драгі у шести ключових тезах:

- інвестиції як передумова зростання – Європа суттєво відстає від США у сфері високотехнологічних інвестицій;
- зростання продуктивності – без значних інвестицій щорічне підвищення продуктивності праці залишається на низькому рівні;
- внутрішній ринок – ЄС має відновити стратегію масштабування через розвиток власного внутрішнього ринку;
- союз банків і ринків капіталу – банківський союз та союз ринків капіталу є критично важливими для зміцнення довіри інвесторів;
- спрощення регулювання – необхідно зменшити регуляторне навантаження, яке наразі надмірно зосереджене на ризиках, а не на можливостях для зростання;
- спільний державний борг – його застосування можливе лише як залишковий інструмент, обсяг якого залежатиме від прогресу в реалізації попередніх напрямів.

Автори публікації загалом підтверджують більшість висновків Драгі, однак з окремими положеннями не погоджуються або навіть прямо їх спростовують. Вони визнають, що зростання продуктивності в єврозоні було вкрай незадовільним і суттєво поступалося показникам США: продуктивність у США зростала майже вдвічі швидше (приблизно 2 % щорічно порівняно з менш ніж 1 % у єврозоні). Водночас автори погоджуються, що недостатньо ефективний Союз ринків капіталу (CMU) залишається серйозною проблемою. У

* Огляд звіту Маріо Драгі можна знайти на сайті Дослідницької служби Верховної Ради України за посиланням: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33235.pdf>

⁸ Benefit of an EU strategic innovation agenda - Cost of non Europe. European Parliamentary Research Service. ESPAS URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/EU%20strategic%20innovation_FIN_AL.pdf

2013–2023 роках у США було залучено 924 млрд євро венчурного капіталу, тоді як у ЄС – лише 130 млрд євро.

Визнається також, що складність та непослідовність регуляторного середовища ЄС є одним із ключових чинників втрати конкурентоспроможності, оскільки вони обмежують інвестиційну активність і стримують інноваційний розвиток.

Публікація підтримує пропозиції Драгі щодо спільного фінансування оборони, адже це може забезпечити справедливіший розподіл фінансового навантаження між державами-членами. Крім того, наголошується на стратегічній важливості повної інтеграції України до європейського військово-промислового комплексу, що дозволить оптимізувати витрати на переозброєння.

Водночас у дослідженні наведено низку критичних зауважень, що ставлять під сумнів окремі ключові висновки звіту Драгі. Так, аналіз Деніела Гроса заперечує вихідну тезу про «відставання» Європи. На його думку, після коригування внутрішнього валового продукту (далі – ВВП) на душу населення з урахуванням паритету купівельної спроможності (далі – ПКС) різниця між єврозоною та США є незначною, а рівень життя в Європі не знижувався. Щобільше, з 2000 по 2020 рік єврозона навіть покращила свої відносні показники порівняно зі США. Це, за спостереженням Гроса, може ускладнити мобілізацію суспільної підтримки для проведення масштабних структурних реформ.

Крім того, Грос критикує заклик Драгі до збільшення інвестицій на 4 % ВВП, вважаючи його «необґрунтованим». Він доводить, що частка інвестицій у ВВП єврозони співмірна з показниками США, проте їхня ефективність є значно нижчою. Ключова відмінність полягає не у загальному обсязі інвестицій, а в їхньому складі: у США значно більша частка інвестицій спрямовується на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Якщо звіт Драгі робить наголос на регуляторних бар'єрах на рівні ЄС, то у критичній публікації підкреслюється, що більшість перешкод для підприємницької діяльності виникає саме через національне регулювання (зокрема, податкове законодавство, трудове право та корпоративні норми), а не через акти права ЄС. Отже, головна відповідальність за подолання цих бар'єрів покладається передусім на уряди держав-членів, а не на європейські інституції.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*